

УДК 331:5

*Л. М. Бойко,**д. е. н., доцент, професор кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка", м. Полтава, Україна**ORCID ID: 0000-0001-8999-1805**В. Я. Чевганова,**к. е. н., професор, завідувач кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка", м. Полтава, Україна**ORCID ID: 0000-0003-1428-430X**С. Ю. Кулакова,**к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу, Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка", м. Полтава, Україна**ORCID ID: 0000-0002-7149-0356*

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.21.5

ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

L. Boyko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine

V. Chevhanova,

PhD in Economics, Professor, The Head of the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine

S. Kulakova,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Marketing, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine

INVESTING IN INNOVATIVE DEVELOPMENT

Статтю присвячено розгляду теоретичних засад інноваційного розвитку та інвестування, їх взаємозв'язку.

Встановлено, що метою інноваційного розвитку економічної системи на макrorівні є досягнення високого рівня соціального розвитку суспільства на базі активного використання досягнень науки, суттєвого, постійного оновлення всіх складових та аспектів функціонування системи.

Обґрунтовано, що інноваційний розвиток підприємства являє собою цілеспрямовану діяльність господарюючого суб'єкта, що супроводжується якісною трансформацією його станів, внутрішніх та зовнішніх зв'язків, удосконаленням форми і моделей функціонування задля досягнення визначених місії та цілей. При цьому однією із сфер діяльності підприємства виступає інноваційна, що забезпечує реалізацію різних видів суттєвих інновацій, які охоплюють всі компоненти внутрішнього середовища. Результат синергетичного ефекту від поєднання оновлених факторів виробництва виявляється у підвищенні інноваційного потенціалу підприємства.

Доведено, що інвестування є невід'ємним компонентом системи в інноваційній моделі розвитку економіки.

The article is devoted to the consideration of the theoretical foundations of innovative development and investment, their relationship.

It is established that the goal of innovative development of the economic system at the macro level is to achieve a high level of social development of society on the basis of active use of scientific achievements, significant, constant updating of all components and aspects of the system.

Innovative defines the scope of the enterprise to implement innovations, which must be significant, significant, covering all components of the internal environment and cause a synergistic effect of a combination of updated factors of production, which is manifested in increasing innovation potential and competitiveness of the business entity.

It is proved that development should be understood as a purposeful activity of an economic entity, accompanied by a qualitative transformation of its states, internal and external relations, improvement of the form and models of functioning to achieve certain missions and goals.

It is substantiated that the innovative development of the enterprise is a purposeful activity of the business entity, accompanied by a qualitative transformation of its states, internal and external relations, improvement of the form and models of functioning to achieve certain missions and goals. At the same time, one of the spheres of the company's activity is innovation, which ensures the implementation of various types of significant innovations that cover all components of the internal environment. The result of the synergetic effect of the combination of updated factors of production is to increase the innovative potential of the enterprise.

A comparison of the main characteristics of innovation and investment allows us to conclude that there are a number of common features. In particular, it is the connection with the risk, the duration of the implementation period, commercial orientation and the like.

It is proved that investing is an integral component of the system in the innovative model of economic development.

*Ключові слова: інновації, розвиток, інноваційний розвиток, інвестиції, інвестування.
Key words: innovation, development, innovative development, investment, investment.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У ринкових умовах господарювання конкурентоспроможність країни, галузі економіки, підприємства чи виду продукції визначається наявністю певних конкурентних переваг, отримання яких спонукає до впровадження інновацій.

Враховуючи європейську орієнтованість України та з огляду перспектив її вступу до Європейського Союзу, слід зазначити, що країнами-членами цієї співдружності під впливом чинників глобалізації визнається модель інноваційного розвитку, в основі якої — пріоритетність у суспільстві цілей розвитку людини, а всі інші є похідними і спрямованими на реалізацію ключової мети. А отже, нашій країні слід орієнтуватися на зазначений напрям розвитку. Важливою причиною підвищеної уваги в Україні до інноваційної моделі розвитку є також те, що економічно розвинені країни до 90% приросту ВВП отримують за рахунок інноваційного чинника, тоді як в нашій країні цей показник не досягає й 1% [1, с. 76—82].

Водночас впровадження будь-яких видів інновацій потребує суттєвих вкладень коштів з метою отримання прибутку, тобто інвестування. Зазначене потребує обґрунтування відповідного категоріального апарату.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання сутності інноваційного розвитку та інвестування є досить актуальними в сучасних наукових дослідженнях, однак наявні визначення здебільшого присвячені висвітленню різних їх аспектів залежно від конкретної мети дослідження, а отже, однозначного загальноприйнятого визначення не існує.

МЕТА СТАТТІ

Метою нашого дослідження є критичний аналіз підходів вчених до трактування сутності та взаємозв'язку основних категорій інноваційного розвитку та інвестування, їх узагальнення та обґрунтування власного визначення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Переслідуючи мету дослідження сутності категорії "інноваційний розвиток", передусім варто застосувати класичний прийом — проаналізувати наявні дослідження вчених стосовно інноваційного розвитку на макро- та мікрорівні.

На макрорівні інноваційний розвиток економічної системи в наукових публікаціях розглядають як такий, що ґрунтується на системних та безперервних у часі нововведеннях, які стосуються всіх сторін функціонування організації (системи), оновлення компонентів її внутрішнього середовища відповідно до змін науково-технічного прогресу (НТП) з метою виробництва нової сучасної продукції та зміцнення своєї конкурентоспроможності на ринку [2].

Автори Аналітичної доповіді "Перспективи інноваційного розвитку України" стверджують, що інноваційним розвитком є структурне удосконалення економіки країни, яке є процесом втілення інновацій в практику з метою збільшення обсягу та поліпшення якості продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності та соціального розвитку суспільства [3].

Отже, інноваційний розвиток економічної системи на макрорівні передбачає суттєві, постійні нововведення всіх складових та аспектів функціонування системи на базі активного використання досягнень науки з метою досягнення високого рівня соціального розвитку суспільства.

Стосовно наукового визначення інноваційного розвитку на мікрорівні можна зауважити, що вченими здебільшого акцентується увага на різних його аспектах за відсутності єдиного, загальноприйнятого трактування.

Так, Л.Е. Никифорова розглядає інноваційний розвиток підприємства в період нестабільного середовища як такий напрям руху суб'єкта господарювання, коли його конкурентоспроможність на ринку визначається комплексом інновацій різного роду: товарів та послуг, технологій, сегментів ринку, управління тощо. До того ж слід розуміти відмінності між підприємством, що реалізує окремі інновації та підприємством, для якого інновації є сферою діяльності та пріоритетною функцією, адже тільки у останньому випадку підприємство характеризується інноваційним типом розвитку [4, с. 143—148].

О.Г. Кураленко при формулюванні сутності інноваційного розвитку підприємства акцентує увагу на синергетичному ефекті поєднання виробничих факторів, що є результатом інноваційних трансформацій і забезпечують інноваційний потенціал підприємства, і розглядає його як послідовне, еволюційне просування економічної системи до стійкого стану [5, с. 127—130]. Хоча вважаємо, що стійкість підприємства в ринковому середовищі господарювання може бути лише відносною, короткочасною, адже науково-технічний прогрес змушуватиме його до постійного впровадження інновацій і супроводжуватиметься порушенням досягнутої стійкості.

С.М. Ілляшенко особливостями інноваційного розвитку вважає безперервний пошук та наукову творчість у сфері формування та використання потенціалу підприємства в нестабільних умовах ринку з метою реалізації місії та цілей організації [6].

О.В. Марченко, досліджуючи передумови інноваційного розвитку суб'єкта господарювання [7, с. 158—164], стверджує, що такий тип розвитку вимагає переходу до застосування виключно принципово нових видів інновацій — в продукції, технологіях, управлінських

рішеннях та інтелектуалізацію всіх видів діяльності підприємства.

Ґрунтовними дослідженнями сутності інноваційного розвитку на мікрорівні, проведені В.С. Найдюк, підтверджується той факт, що здебільшого вченими часто використовується дана категорія, однак пояснення її сутності, як правило, відсутні [8, с. 251—263].

Тому вважаємо за необхідне здійснити аналіз категорій "інноваційний" та "розвиток" з метою формулювання сутності досліджуваного терміну. Доречним при цьому є вислів Гегеля, який вважав, що жодне визначення не можна вважати змістовним, якщо є незрозумілим зміст окремих категорій, які входять до його складу [9, с. 19—23].

Ключовим поняттям інноваційного розвитку виступає категорія "інновація". У міжнародних стандартах ця дефініція подається як логічне завершення інноваційної діяльності, причому відображується у вигляді нового чи оновленого продукту на ринку, нової чи оновленої технології, яка довела свою новизну на практиці. Підґрунтям для формування такого визначення виступили два основоположні документи. Першим є "Керівництво Фраскати", що є рекомендаціями зі збирання, оброблення та узагальнення даних про науку й інновації, прийняті експертами Організації економічного співробітництва та розвитку в м. Фраскати у 1963 р. Другий (Керівництво Осло) — це методичні рекомендації по збиранню інформації про інновації в технологіях, прийняті в м. Осло у 1992 р.

В Україні, відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність", статтею 1, під інноваціями розуміють те, що удосконалено або створено нове, а саме види продукції, технологій, різні види рішень (виробничі, адміністративні, комерційні тощо), причому такі, що сприяють істотному вдосконаленню як виробничої, так і соціальної сфер життя суспільства [10].

Водночас поняття "інновація" характеризується багатьма аспектами розгляду залежно від методів і завдань досліджень, від суб'єктів наукової діяльності тощо. Критично аналізуючи та систематизуючи існуючі визначення сутності інновацій, можна визначити такі основні характеристики інновацій:

- наявність науково-технічної новизни ідеї, оскільки вона є результатом творчості людини;
- реалізація новації на практиці у формі нової продукції, що надходить на ринок і знаходить свого споживача або впроваджені нової технології;
- задоволення певних конкретних потреб людей;
- комерційна спрямованість;
- пов'язаність з ризиком.

Інноваційною доцільно вважати одну із сфер діяльності підприємства по впровадженню інновацій, які повинні бути суттєвими, значними, такими, що охоплюють всі компоненти внутрішнього середовища та зумовлюють синергетичний ефект від поєднання оновлених факторів виробництва, який виявляється у підвищенні інноваційного потенціалу та рівня конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

Розвиток — це філософське поняття, що не знайшло однозначного трактування в працях вчених. У науковому світі спостерігається значна чисельність поглядів на сутність терміну "розвиток". Спільним для багаточи-

сельних пояснень цього поняття є розуміння розвитку як процесу [11—14].

Однак сам зміст розвитку як процесу в науковій літературі розглядається неоднозначно. Так, в окремих визначеннях процес розвитку пов'язується з перетворенням внутрішніх і зовнішніх зв'язків існуючих систем [15], перехід у нову якість, досконалішу форму [11], якісній зміні складу, структури і способу (моделей) функціонування системи [13; 14] та інше.

Проте далеко не всі існуючі визначення категорії "розвиток" містять власне цілі розвитку, а якщо й містять, то вони є різними. Так, одні вчені до цілей розвитку відносять структурні зрушення [14], другі — збільшення потенціалу підприємства та підвищення життєздатності підприємства [12], або ж досягнення глобальних цілей підприємства [13].

Підкреслюючи суттєву роль інновацій у розвитку економічної системи, вчені наголошують про інноваційний характер різних аспектів розвитку та визначають інновації — основою розвитку підприємства [16].

Отже, розвиток слід розуміти як цілеспрямовану діяльність господарюючого суб'єкта, що супроводжується якісною трансформацією його станів, внутрішніх та зовнішніх зв'язків, удосконаленням форми і моделей функціонування задля досягнення визначених місії та цілей.

Інноваційний розвиток економічної системи на мікрорівні слід розуміти як діяльність господарюючого суб'єкта, орієнтовану на досягнення чітко визначених місії та цілей, що супроводжується якісною трансформацією його станів, внутрішніх та зовнішніх зв'язків, удосконаленням форми і моделей функціонування. При цьому однією зі сфер діяльності підприємства визнається інноваційна, тобто реалізація інновацій, які повинні бути суттєвими, значними, такими, що охоплюють всі компоненти внутрішнього середовища та зумовлюють синергетичний ефект від поєднання оновлених факторів виробництва, який виявляється у підвищенні інноваційного потенціалу та рівня конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

Оскільки метою, як і результатом інноваційного розвитку виступає додатковий прибуток, причому регулярний і на довгострокову перспективу, то саме цим визначається доцільність здійснення вкладень коштів за рахунок інвестування. Адже, щоб впровадити в життя певний, той чи інший вид інновацій, а саме реалізувати комплекс робіт щодо дослідження ринку, розробки та проектування робіт, організації виробництва та збуту тощо, вимагаються певні фінансові засоби. Тобто інвестування в інноваційний розвиток як на макро-, так і на мікрорівні є нагальною необхідністю.

В наукових працях термін інвестиції трактується неоднозначно, здебільшого охоплюють не всі аспекти, а лише окремі з них. Влучним, на нашу думку, є визначення, згідно з яким, інвестиціями називають вкладення капіталу на певний термін, з певною ціллю, у різній формі, у різні об'єкти чи інструменти [17, с. 29].

Джерелом інвестицій виступають заощадження, що являють собою надлишок доходу над споживанням. Час формування вільних коштів (заощаджень, які потенцій-

но можуть бути інвестиціями) є початком інвестиційного процесу, а закінчення знаменується формуванням активів, використання яких принесе додаткову вартість. Інвестиціями виступають вже реалізовані заощадження. Проте, якщо інвестиціями передбачається наявність заощаджень, то далеко не всі з останніх можуть виступити інвестиціями.

Згідно з положеннями Закону України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.1991 р., інвестиціями визнаються майнові та інтелектуальні цінності, як вкладення в підприємництво та інші види діяльності, а результатом цих вкладень є певний прибуток або соціальний ефект [18].

Опрацювання низки наукових праць дозволило нам сформулювати ряд основних характеристик інвестицій: це кошти, які не зберігаються, а вкладення у виробництво, тобто виступають реалізованими заощадженнями; це вкладення на тривалий термін; форма вкладень може бути різною; вкладення завжди пов'язані з ризиком; вкладення здійснюються з метою отримання доходу.

Порівняння основних характеристик інновацій та інвестицій дозволяє зробити висновок про наявність ряду спільних ознак. Зокрема, це пов'язаність з ризиком, тривалість терміну реалізації, комерційна спрямованість тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, метою інноваційного розвитку економічної системи на макрорівні має бути досягнення високого рівня соціального розвитку суспільства на базі активного використання досягнень науки і передбачає суттєві, постійні нововведення всіх складових та аспектів функціонування системи.

Інноваційний розвиток підприємства як економічної системи на мікрорівні являє собою цілеспрямовану діяльність господарюючого суб'єкта, що супроводжується якісною трансформацією його станів, внутрішніх та зовнішніх зв'язків, удосконаленням форми і моделей функціонування задля досягнення визначених місії та цілей, що ґрунтується на визнанні однією із сфер діяльності підприємства інноваційної, тобто реалізації інновацій, які повинні бути суттєвими, значними, такими, що охоплюють всі компоненти внутрішнього середовища та зумовлюють синергетичний ефект від поєднання оновлених факторів виробництва, який виявляється у підвищенні інноваційного потенціалу та рівня конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта. В той же час інноваційний розвиток неможливий без належного інвестування інноваційної діяльності. Інвестування є невід'ємним компонентом системи в інноваційній моделі розвитку економіки.

Література:

1. Гросул В.А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2010. № 1 (3). Т. 1. С. 76—82.
2. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки. навч. посіб. / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов. К. Центр навчальної літератури, 2012. 448 с.

3. Перспективи інноваційного розвитку України (аналітична доповідь). URL: <http://old.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm>. (дата звернення: 11.10.2021).

4. Никифорова Л.Е. Управление инновационным развитием организации на основе принципов стратегического менеджмента. Экономика. № 9. 2010. С. 143—148.

5. Кураленко О.Г. Методологические вопросы инновационного развития экономических систем. Молодой ученый. 2011. № 10. Т. 1. С. 127—130.

6. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Княгиня Ольга, 2005. 324 с.

7. Марченко О.В. Визначення необхідних і достатніх умов для інноваційного розвитку підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 6. С. 158—164.

8. Найдюк В.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 3. С. 251—263.

9. Бутов В.Н. О некоторых проблемах синергетического анализа. Вісник Запорізького національного університету. 2008. № 2. С. 19—23.

10. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15#Text> (дата звернення: 05.10.2021).

11. Гаврилишин Б. Економічна енциклопедія. К.: Видавничий центр "Академія", 2002. 756 с.

12. Погорелов Ю.С. Развитие предприятия: понятия та види. Культура народов Причерноморья. 2006. № 88. С. 75—81.

13. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізм, моделі: монографія. Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. 496 с.

14. Развитие продуктивных сил і регіональна економіка / За ред. Б.М. Данилишина. Ніжин: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2007. 688 с.

15. Словарь философских терминов / за ред. В.Г. Кузнецова. М.: ИНФРА-М, 2005. 475 с.

16. Дунська А.Р. Інноваційна стратегія як сучасний інструмент управління розвитком підприємства. URL: http://www.confcontact.com/20101008/5_dunska.htm (дата звернення: 05.10.2021).

17. Луців Б.Л., Кравчук І.С., Сас Б.Б. Інвестування: підручник. Тернопіль: Економічна думка, 2014. 544 с.

18. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1560-12#Text> (дата звернення: 05.10.2021).

References:

1. Grosul, V.A. (2010), "Problems of innovation activity in Ukraine", *Byuletен Mizhnarodnoho nobelivskoho ekonomichnoho forumu*, vol. 1 (3), pp. 76—82.

2. Zakharchenko, V.I. (2012), *Innovatsiynyi menedzhment: teoriya i praktyka v umovakh transformatsiyi ekonomiky [Innovation management: theory and practice in the conditions of economic transformation]*, Tsentr navchalnoyi literatury, Kyiv, Ukraine.

3. The official site of National Institute for Strategic Studies (2019), "Prospects for innovative development of Ukraine (analytical report)", available at: <http://old.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm> (Accessed 11 October 2021).

4. Nikiforova, L.E. (2010), "Management of the organization's innovative development based on the principles of strategic management", *Ekonomika*, vol. 9, 143—148.

5. Kuralenko, O.G. (2011), "Methodological issues of innovative development of economic systems", *Molodoy uchenyy*, vol. 10, 127—130.

6. Illiachenko, S.M. (2005), *Upravleniia innovatsiynym rozvutkom [Management of innovative development]*, Knyahynya Olha, Kyiv, Ukraine.

7. Marchenko, O.V. (2008), "Determining the necessary and sufficient conditions for innovative development of the enterprise", *Aktualni problemu ekonomiku*, vol. 6, pp. 158—164.

8. Naydyuk, V.C. (2013), "The essence and prerequisites for innovative development of enterprises", *Marketynh i menedzhment innovatsiy*, vol. 3, pp. 251—263.

9. Butov, V.N. (2008), "On some problems of synergetic analysis", *Visnik Zaporizkogo natsionalnogo universitetu*, vol. 2, pp. 19—23.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About Innovative Activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15#Text> (Accessed 05 October 2021).

11. Gavrylyshyn, B. (2002), *Ekonomichna entsyklopediya [Economic encyclopedia]*, Vydavnychiy tsentr "Akademiya", Kyiv, Ukraine.

12. Pogorelov, Yu. S. (2006), "Enterprise development: concepts and types", *Kultura narodov Prichernomorya*, vol. 88, pp. 75—81.

13. Ravnyeva, O.V. (2006), *Upravleniia rozvutkom pidpryyemstva: metodologiya, mekhanizm, modeli: monografiya [Enterprise development management: methodology, mechanism, models: monograph]*, Vydavnychiy dim "INZHEK", Kharkiv, Ukraine.

14. Danylyshyn, B. M. (2007), *Rozvutok produktyvnykh syl i regiionalna ekonomika [Development of productive forces and regional economy]*, TOV "Vydavnytsvo "Aspekt-Poligraf", Nizhyn, Ukraine.

15. Kuznyetsov, V.G. (2005), *Slovar filosofskikh terminov [Dictionary of philosophical terms]*, INFRA-M, Moskva, Russia.

16. Dunska, A.R. (2010), "Innovative strategy as a modern tool for enterprise development management", *Zbirka dopovidej III Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferenciyi INVESTYCIJNI PRIORITETY` EPOXY` GLOBALIZACIYI: vplyv na nacionalnu ekonomiku ta okremyj biznes [Collection of reports of the III International Scientific and Practical Conference, INVESTMENT PRIORITIES OF THE EPOCH OF GLOBALIZATION: Impact on the national economy and individual business]*, October 7—8, available at: http://www.confcontact.com/20101008/5_dunska.htm (Accessed 11 October 2021).

17. Lutsiv, B.L., Kravchuk, I.S. and Sas, B.B. (2014), *Investuvannya: pidruchnyk [Investing: A Textbook]*, Ekonomichna dumka, Ternopil, Ukraine.

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "About investment activity", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1560-12#Text> (Accessed 05 October 2021).

Стаття надійшла до редакції 19.10.2021 р.